

รู้รอดปลอดภัย กับภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในทุกมิติ

น.อ.หญิง แกมมณี พุทธนิยม

ในปัจจุบัน “กำลังอำนาจของชาติ (National Power)” มีหลายนิยาม ขึ้นอยู่กับบริบทเฉพาะของรัฐแต่ละรัฐ โดยไม่จำกัดเฉพาะกำลังด้านการเมือง สังคม ทหาร และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็วิชาการส่วนใหญ่ให้ความเห็นเกี่ยวกับ กำลังอำนาจของชาติว่าเกี่ยวกับองค์ประกอบและลักษณะที่รัฐมีอยู่ อาจพิจารณา จากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภูมิศาสตร์ทรัพยากร เศรษฐกิจ การทหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและประชากร ซึ่งรัฐใช้ปัจจัยเหล่านี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ของประเทศ รักษาผลประโยชน์และความมั่นคงแห่งชาติรวมทั้งสร้างอิทธิพล ในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตที่นวัตกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่มีการพัฒนาต่อเนื่องและรวดเร็ว รวมทั้งเข้ามามีบทบาท ในการขับเคลื่อนภาคส่วนต่างๆ ทั้งระดับประเทศและต่างประเทศ ทำให้เทคโนโลยีเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของกำลังอำนาจของชาติที่ควรให้ความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากมีส่วนช่วยสร้าง และแสวงหาโอกาส ขณะเดียวกันก็ป้องกันและยับยั้งภัยคุกคาม ในรูปแบบต่างๆ ตลอดจน การบริหารจัดการสถานการณ์ในภาวะวิกฤติ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์/นโยบายของแต่ละรัฐ หรือประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติในแต่ละช่วงเวลานั้น มักเผชิญความเสี่ยง จากสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคง (Security Environment) ที่ท้าทายและคุกคามได้เสมอ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกำลังอำนาจของชาติที่เข้มแข็งในการรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ ทั้งนี้ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ จะสร้างปัญหาให้ประเทศต่างๆ รวมถึงไทยในอนาคตจะแตกต่าง จากภัยคุกคามรูปแบบเดิมที่เกิดจากการสู้รบระหว่างรัฐต่อรัฐด้วยกำลังทหารหรืออาวุธ โดยภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ควรให้ความสำคัญมากขึ้น มีทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคติดต่ออุบัติใหม่ ที่อาจเกิดจากพัฒนาการของเชื้อโรคหรือความผิดพลาดจากการกระทำ ของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม กำลังอำนาจของชาติมีความไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงได้ประเทศต่างๆ จึงมุ่งพัฒนา/เสริมสร้าง และรักษากำลังอำนาจ เพื่อให้มีขีดความสามารถในการรับมือ ป้องปราม และจัดการกับ ภัยคุกคามต่างๆ ทั้งเฉพาะหน้าและตามห้วงเวลา เสริมสร้างความมั่นคง และ รักษาผลประโยชน์ของชาติรวมถึง เพื่อให้มีกำลังอำนาจเหนือกว่าประเทศคู่ขัดแย้ง หรือประเทศ ที่อาจเป็นคู่แข่ง หรือสร้างปัญหาในอนาคต

ภาพความมั่นคงของมนุษย์ที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Threat)

สถานการณ์ทั้งภายในและต่างประเทศในปัจจุบันและอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ซับซ้อน และไม่แน่นอนมากขึ้น ซึ่งยากต่อการคาดการณ์สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ภัยคุกคามในปัจจุบัน และอนาคต แตกต่างไปจากเดิม โดยประเทศต่างๆ รวมถึงไทยจะเผชิญภัยคุกคามทั้งรูปแบบใหม่ และภัยคุกคามรูปแบบเดิมใน ลักษณะ Hybrid Threats และต่างจะได้รับผลกระทบจากภัยคุกคาม ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อมโยงระหว่างกัน ส่วน ความสูญเสียและความเสียหายแตกต่างกันไป ตามกำลังอำนาจ และความพร้อมในการรับมือและจัดการของแต่ละ ประเทศ สำหรับภัยคุกคาม รูปแบบใหม่จะเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบในทุกมิติเช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ การเคลื่อนย้ายทุนจากบริษัทข้ามชาติโรคติดต่ออุบัติใหม่ การก่อการร้าย การก่อความไม่สงบ การใช้ เทคโนโลยีในทางที่ผิด ประเทศต่างๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถและ เตรียมความพร้อมสำหรับการ เผชิญภัยคุกคามรูปแบบใหม่มากขึ้น ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของไทยที่มีแนวโน้มจะเป็นปัญหามากขึ้น และ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ความแตกแยกทางความคิดของคนในสังคม ความไม่เชื่อมั่น ต่อระบบและสถาบัน การเมือง การขาดการสมดุลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและโรคระบาด ความมั่นคง ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ การก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติแรงงานต่างด้าว ผู้หลบหนีเข้าเมือง ยาเสพติด และ ความยากจน

ภัยคุกคามที่สำคัญในปัจจุบัน

ในอดีตภัยคุกคามความมั่นคงถูกตีกรอบอยู่ที่ภัยคุกคามทางทหาร (military threat) ที่มักเกิดขึ้นใน รูปแบบของสงครามระหว่างรัฐ ที่นำกำลังเข้าสู่รบกันเพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ อำนาจ ดินแดน และทรัพยากร อย่างไรก็ตามหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา หรือภายหลังที่โลกมีวิวัฒนาการมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่ถูกลบเป็นปัญหา ความมั่นคงได้ถูกขยายกรอบออกไปอย่างมหาศาล ภัยคุกคามทางการทหารกลายเป็นเพียงหนึ่งในปัญหาภัยคุกคาม ความมั่นคงที่มีอยู่อย่างดาษดื่น ความสำคัญของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่คนนิยมพูดถึงกันในปัจจุบันนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายมิติ อาทิ มิติของตัวแสดงที่เดิมที่ภัยคุกคามทางการทหารมักเกิดจากตัวแสดงที่เป็นรัฐเท่านั้น แตกต่างจากภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่สามารถเกิดขึ้นจากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับมิติของ ผลกระทบจากภัยคุกคามรูปแบบใหม่หลายกรณี ทั้งกระทบต่อรัฐ ประชาคมระหว่างประเทศ และปัจเจกบุคคล หรือกระทบในทุกระดับไปพร้อมกัน

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่มักมีความเชื่อมโยงกับหลายประเด็น เช่น การก่อการร้ายเหตุการณ์หนึ่งอาจมี ความเชื่อมโยงกับประเด็นทางการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ ประเด็นทางเศรษฐกิจ ความ ยากจน หรือปากท้องของผู้คน ประเด็นทางอัตลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา หรือความคับแค้นใจ หรืออาจ เชื่อมโยงกับภัยคุกคามรูปแบบอื่น ๆ เช่น การโจมตีทางไซเบอร์ ได้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ ไม่ได้เกิดทั้งจากตัวแสดงที่เป็นรัฐและไม่ใช่อรัฐ หรือบุคคลและกลุ่มบุคคลเลย แต่อาจเกิดจากผลกระทบของการใช้ ชีวิตของมวลมนุษยชนส่วนรวม หรือการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ อาทิ ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ที่กล่าวได้ว่า เกิดจากผลกระทบจากการใช้ชีวิตของมนุษย์ แต่ไม่สามารถกล่าวโทษว่าเป็นฝีมือของผู้ใด หรือผู้ใดจงใจกระทำ ให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลอื่นหรือชาติใดเป็นพิเศษ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีต่างกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพ อากาศที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่กำลังเผชิญในปัจจุบัน ปัญหาเหล่านี้จะจับมือใครมาเป็นผู้รับผิดชอบก็คงยาก แต่อย่างหนึ่งที่ยังคงมีความลุ่มลึกคล้ายคลึงกับปัญหา

ที่กล่าวมาข้างต้นคือ การกระจายผลกระทบไปยังมิติอื่น ๆ ก่อให้เกิดเป็นปัญหาลูกโซ่อีกจำนวนมาก เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงก็สามารถสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศได้ไม่น้อย เช่นเดียวกับปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในระดับโลก ปรากฏการณ์ดังกล่าวล้วนเกิดจากความเชื่อมโยงในระดับสูงของโลกสมัยใหม่ทั้งสิ้น ปัญหาการค้าการขายที่ควรจะเป็นปัญหาในบริเวณที่มีโรคแพร่ระบาด กลับกลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมกันทั่วโลก เนื่องด้วยการค้าการขายของแต่ละประเทศได้เชื่อมโยงถึงกัน ซึ่งไม่ต่างกับการคมนาคมที่เป็นตัวการทำให้โรคระบาดได้แพร่ไปสู่ผู้คนทั่วโลกได้เช่นกัน

อีกทั้งยังมีปัญหาความมั่นคงที่เกิดจากความเชื่อและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของผู้คน จนเกิดสิ่งๆ ที่เหมือนจะเป็นความขัดแย้งกันระหว่างเจเนอเรชั่น ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นแทบทุกที่ทั่วโลก อันเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้คนจำนวนไม่น้อยในเจเนอเรชั่นใหม่เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ และแทบไม่เคยประสบปัญหากับความท้าทายของคนในอดีต แน่จนกว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของเขาแตกต่างไปจากคนรุ่นก่อน แต่หากมองกันด้วยใจเป็นธรรมเราจะพบว่า พวกเขาเหล่านั้นเกิดมาในบริบทชีวิตแบบนั้น มันจึงเป็นเรื่อง “ปกติ” สำหรับพวกเขา เมื่อผู้คนที่มีความคิดความอ่านแตกต่างกันและยังคงมีการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างใกล้ชิด จึงไม่แปลกที่หลายต่อหลายครั้งผู้คนเหล่านั้นจะมีความไม่ลงรอยซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านความคิดและความต้องการ จนเลยเถิดไปเป็นความขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี ยังทำให้เกิดการเลิกจ้างงานอย่างกะทันหัน ความจำเป็นที่ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดขององค์กรได้ความผันผวนต่าง ๆ ทำให้ผู้ประกอบการค้นพบว่างานบางตำแหน่งที่ใช้มนุษย์อาจไม่จำเป็นต้องมีอีกต่อไป เพราะเครื่องจักร-หุ่นยนต์รุ่นใหม่สามารถทำงานได้เหมือนกัน บางทีกลับมีประสิทธิภาพที่รวมถึงผลิตภาพสูงกว่าและลดต้นทุนได้มากกว่าในระยะยาว นำมาสู่การเลิกจ้างโดยเฉพะงานแรงงานไม่ใช้ทักษะ เช่น กรรมกรหรือแม่บ้าน นอกจากนี้การเร่งรัดพัฒนาเทคโนโลยี ไม่ว่าจะ เป็น หุ่นยนต์หรือปัญญาประดิษฐ์ได้สร้างแนวโน้มที่จะทำให้ผู้ถูกแทนที่ในตำแหน่งงานที่ใช้ทักษะ เช่น นักบัญชีหรือนักกฎหมาย มากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้คนรู้สึกในองค์รวมว่าชีวิตมีความมั่นคงน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อเวลาผ่านไป

นอกจากนี้ ปัญญาประดิษฐ์ที่ถูกพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีความฉลาดมากขึ้นและทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น แต่ถูกพัฒนาบนฐานของสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการเลือกปฏิบัติก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาที่เรียกว่า อคติในอัลกอริทึม (algorithm bias) ซึ่งเกิดจากการที่คอมพิวเตอร์ไม่ประมวลผลได้อย่างเป็นกลางอย่างที่ควรจะเป็น นำมาซึ่งปัญหาที่มีความซับซ้อน อาทิ หากใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการช่วยสรรหาผู้ที่จะมาสมัครงานในองค์กรในตำแหน่งที่มีเงินเดือนสูง ผู้สมัครที่เป็นผู้หญิงมีโอกาสน้อยกว่าอย่างมากที่จะเป็นเป้าหมายในการถูกยิงโฆษณาของปัญญาประดิษฐ์ ผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมมากมายกำลังวิ่งกลับมาหามนุษยในรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น ไมโครพลาสติกที่มีขนาดเล็กมากในมหาสมุทรได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อปลาและมนุษย์ก็มีการบริโภคเนื้อปลานั้น เมื่อมนุษย์บริโภคจะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บใหม่ที่ยังไม่มีองค์ความรู้ทางการแพทย์พอที่จะมารับมือได้

ตารางที่ 1: ประเภทของสิ่งคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์

ประเภทของความมั่นคง	ตัวอย่างของสิ่งคุกคามหลัก
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic security)	ความยากจนเรื้อรัง การว่างงาน
ความมั่นคงทางอาหาร (Food security)	ความหิวโหย ความอดอยาก
ความมั่นคงทางสุขภาพ (Health security)	โรคติดต่อถึงแก่ชีวิต อาหารที่ไม่ปลอดภัย ภาวะขาดสารอาหาร อุปสรรคในการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุข
ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม (Environmental security)	ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การผลาญทรัพยากรจนหมดไป ภัยธรรมชาติ มลภาวะ
ความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal security)	ความรุนแรงทางร่างกาย อาชญากรรม การก่อการร้าย ความรุนแรงในครอบครัว แรงงานเด็ก
ความมั่นคงของชุมชน (Community security)	ความตึงเครียดที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ ศาสนา และอัตลักษณ์อื่น ๆ
ความมั่นคงทางการเมือง Political security	การกดขี่ทางการเมือง การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ประเภทของสิ่งคุกคามที่กลายมาเป็นมิติทั้ง 7 ของความมั่นคงของมนุษย์ข้างต้น จึงนับได้ว่าเป็นพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ได้อย่างเต็มปากมากขึ้น แต่ลักษณะของสิ่งคุกคามเหล่านี้ที่ลี้มมิได้เลย ถึงแม้จะมันถูกแยกเป็นกลุ่ม แต่ทุกมิติมีความข้องเกี่ยวของเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด การขาดไปซึ่งมิติใดมิติหนึ่งจะส่งผลให้มนุษย์มีความรู้สึกถึงความมั่นคงในชีวิตน้อยลงในมิติอื่น ๆ ซึ่งสามารถนำไปสู่ความล้มเหลวในการดำรงชีพได้การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี ยังทำให้เกิดการเลิกจ้างงานอย่างกะทันหัน ความจำเป็นที่ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดขององค์กรได้ความผันผวนต่าง ๆ ทำให้ผู้ประกอบการค้นพบว่างานบางตำแหน่งที่ใช้มนุษย์อาจไม่จำเป็นต้องมีอีกต่อไป สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้คนรู้สึกในองค์กรรวมว่าชีวิตมีความมั่นคงน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อเวลาผ่านไป

ข้อพิจารณา

๑. ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่คาดว่าจะสร้างปัญหาให้ประเทศต่างๆ รวมถึงไทยจะมีความซับซ้อน เกี่ยวเนื่องกับหลายภาคส่วน และส่งผลกระทบต่อทุกมิติในสังคม จึงทำให้ไม่อาจใช้กำลัง อำนาจของชาติด้านใดด้านหนึ่งได้เพียงด้านเดียวในการแก้ไขปัญหา โดยควรพิจารณา อย่างรอบด้านในการใช้กำลังอำนาจใดบ้างในการเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนและรับมือกับ ประเด็นปัญหาต่างๆ รวมทั้งต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการสถานการณ์และแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมมากขึ้น

๒. กำลังอำนาจของชาติด้านใดด้านหนึ่งอาจเป็นปัจจัยหลักในการแก้ไขปัญหาหรือจัดการ กับภัยคุกคามเฉพาะบางประเด็นในบางบริบทและห้วงเวลา ดังนั้น กำลังอำนาจของชาติทุกด้าน จึงมีความสำคัญในการจัดการกับภัยคุกคามโดยขึ้นอยู่กับความสามารถเลือกใช้ได้อย่างถูก ต้องเหมาะสม << ข้อพิจารณา / ข้อเสนอแนะ >>

๓. “คน” คือปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาชาติการมีประชากร ที่มีความรู้และมีคุณภาพจะสามารถสร้างชาติให้มั่นคง-มั่นคงได้ แม้ประเทศนั้น ๆ มีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรธรรมชาติอีกทั้ง เป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจุบัน “ความรู้คืออำนาจ” ดังนั้น กำลังอำนาจ ด้านทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นมากที่ทุกประเทศจะต้องเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง

จะเห็นได้ว่าแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดในหลายศตวรรษที่ผ่านมา และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากขึ้นในอนาคตอันใกล้ อันเนื่องมาจากพลวัตของโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความท้าทายใหม่ ๆ ที่ต้องการวิธีการติดตามและแก้ปัญหาใหม่ ๆ นี้ อาจถึงเวลาแล้วหรือไม่ที่ความมั่นคงของมนุษย์ควรถูกจัดให้กลายเป็นสิ่งที่มีลำดับความสำคัญเป็นลำดับแรก และดัชนีตัวชี้วัดปัจจุบันที่ใช้อยู่ ควรจะถูกตั้งคำถามใหม่อีกครั้งหรือไม่ ว่ามีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับการอธิบายความมั่นคงของมนุษย์บนโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างผันผวนและคาดการณ์ได้ยาก

.....

บรรณานุกรม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (๒๐๒๑) การประเมินกำลังอำนาจของชาติ (National Power) และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ สืบค้นเมื่อ ๒๒ เม.ย.๖๗, จาก <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/Journal/article-00701.pdf>

ญาณิน จิระกิตติการ หุยากรณ์ (๖ มกราคม ๒๕๖๔). ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและแนวปฏิบัติให้ทีมงานเกิดการยอมรับสืบค้นเมื่อ ๓๐ เม.ย.๖๗, จาก <https://www.sdgmovement.com/2022/03/25/sdg-updates-new-threats-to-human-security-in-the-anthropocene/>

อมวารี คีตติสาร (๕ พ.ค.๖๕) คู่มือการป้องกันภัยคุกคามรูปแบบใหม่ สืบค้นเมื่อ ๓ พ.ค.๖๗, จาก <http://www.pibul.ac.th/images/files2565/PBSTDAffairSchSafe2565>